

μποιείται ως *terminus technicus* τελείως άσχετος πρὸς τὸ *status personae*. Ὁ Ἄρ. θέλει τὸν ἄνθρωπον φίλον πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλεύθερον, ἡ δὲ ὄλη του διδασκαλία οὐδὲν ἄλλο εἶναι κατὰ τὸν Λ. εἰ μὴ θεωρία περὶ ἐλευθερίας.

Ἐποὺ οὕτω διὰ τῶν φράσεων τοῦ ἰδίου τοῦ φιλοσόφου ὁ Συγγραφεὺς τὸν ἀπήλλαξε τῆς αἰτιάσεως ὅτι ἐγκρίνει τὴν νόμφ δουλείαν, τὴν συναφὴ πρὸς τὴν ἀποικιοκρατίαν καὶ τὰ ἀπολυταρχικὰ καθεστῶτα (M. van Straaten 1964) ὁ Συγγρ. εἰς τὸ Β' μέρος τοῦ βιβλίου διατυπώνει τὴν περὶ ἐλευθερίας θεωρίαν τοῦ Ἄρ. ἐκ γνώμῶν αὐτοῦ ἐγκατεσπαρμένων εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ βιβλία ἐκ τῶν ὁποίων παρατίθενται ὑπὲρ τὰ 400 χωρία. Τὸ κύριον σημεῖον τῆς θεωρίας αὐτῆς τοῦ Ἄρ. ἐξαγγέλλεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Ἠθικῶν Εὐδημείων διὰ τοῦ Δηλιακοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Θεόγνιδος, ὅτι σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ εὐδαιμονία, ἥτοι ἡ ἄσκησις τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρετῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται τὸ ἀγαθόν, τὸ ἄγον εἰς αὐτάρκειαν καὶ ἐλευθερίαν κοινωνικὴν καὶ ἀτομικὴν. Οἱ πολῖται ἀναγνωρίζονται ὡς ἴσοι καὶ ὅμοιοι, καταδικάζεται δὲ ἡ βία τῶν πολιτευμάτων καὶ ἡ ἀπληστία ἢ προκαλοῦσα τὴν δούλωσιν τῶν ἐχόντων ἡλαττωμένας ἀρετὰς πολιτῶν καὶ μὴ δυναμένων νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν ἐλευθερίαν των. Διὰ νὰ γίνουσι οἱ ἄνθρωποι ἐνάρετοι πρέπει νὰ ἄρχουσι οἱ ἄριστοι ὑπὸ καθεστῶς δικαιοσύνης καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς τὴν πόλιν. Ἡ ὄλη ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλους, καταλήγει ὁ συγγραφεὺς, εἶναι λόγος περὶ τῆς προαγωγῆς τῆς φιλίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐλευθερίας ὑπὸ τὸν κανόνα «ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὐ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ» (ΗΝ 1106 b 21), δεδομένου ὅτι καὶ ἡ ἄγαν ἐλευθερία μεταβάλλει εἰς ἄγαν δουλείαν ὡς λέγει ὁ Πλάτων ἐν Πολ. 564 Α.

Πιστεύω ὅτι ὀρθῶς ἐρμηνεύει ὁ Λιβαδάς τὴν Ἀριστοτελικὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν καὶ εἰς ὀρθὰ συμπεράσματα καταλήγει.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

*Τοῦ βιβλίου τούτου τὸ τμήμα τῶν σελίδων 11-58 ἐδημοσιεύθη περιληπτικῶς εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου Ἑρευνῆς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τ. 13-14/1983-1984 σελ. 300-317.

Ἄποστόλου Π. Παπαθεοδώρου, Ἄρχεῖο Ἀθ. Τσεκούρα τῆς Ἐπιμελητείας Ἰωαννίνων τῆς Ἀυτονόμου Ἠπείρου 1914, ἔκδοσις «Ἰδρύματος Βορειοηπειρωτικῶν Ἑρευνῶν», Ἰωάννινα 1985, σελ. 672.

Τὸ ὑπὸ τῆς Διεθνoῦς Διπλωματίας διαμορφωθὲν καὶ συντηρούμενον «Βορειοηπειρωτικὸν Ζήτημα», τὴν ὀξύτητα τοῦ ὁποῖου ἐπαυξάνει εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἔντονος προπαγανδιστικὴ δραστηριότης, παρουσιάζει ἰδιαιτερον ἐνδιαφέρον, ἐπιστημονικὸν καὶ ἔθνικόν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι εὐπρόσδεκτος καὶ ἐπαφελῆς πάντοτε πᾶσα εἰσφορά, ἡ ὁποία συμβάλλει εἰς τὴν πληρεστέραν διερεύνησίν του, τὴν ὑπεύθυνον ἐνημέρωσιν ἡγητόρων καὶ λαοῦ καὶ τὴν συγκρότησιν τῶν ὑπευθύνων καὶ ἄλλων παραγόντων δι' ἐπιτυχεῖς χειρισμούς, διὰ νὰ παραμῆνῃ ἀνοικτὸν καὶ νὰ ἀναμένῃ ἐν καιρῷ τὴν ἐνδεδειγμένην λύσιν του.

Τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπηρετεῖ ἡ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον νέα ὀγκώδης ἐργασία τοῦ ἀκαμάτου ἐρευνητοῦ καὶ μελετητοῦ τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἱστορίας Φιλολογοῦ τ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μ. Ἐκπαίδεῦσεως κ. Ἄποστόλου Παπαθεοδώ-

ρου. Ὁ σ. ἐπὶ ὀκταετίαν ὄλην ἐμόχθησε μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιμονὴν διὰ νὰ κατατάξῃ ἐπεξεργασθῇ, σχολιάσῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὸ πολυσέλιδον Ἄρχειον τοῦ ἀγωνιστοῦ Ἀθανασίου Τσεκούρα, ὁ ὁποῖος ἐπιζῶν μέχρι καὶ τῆς ἐκδόσεως, ὑπέργηρος ἀλλ' ἄκματος, συνέβαλεν εἰς τὴν διασαφήνισιν ὄρισμένων στοιχείων τούτου καὶ παρέσχε καὶ ἄλλας χρησίμους πληροφορίας, τὰς ὁποίας διέσωσεν ὡς ὁ μόνος αὐτόπτης ἢ καὶ πρωταγωνιστής.

Εἰς τὸ Α' μέρος τοῦ ἔργου (σελ. 21-154) προτάσσεται «Σύντομον Χρονικὸν τοῦ Αὐτονομιακοῦ Ἀγῶνος μέσα στὰ πλαίσια τοῦ (Βορειο)ηπειρωτικοῦ Ἀγῶ- νου». Δι' αὐτοῦ γίνεται ἄδρομερῆς ἀναφορὰ εἰς τὸ εὐρύτερον Ἡπειρωτικὸν Ζή- τημα, ἐξετάζονται αἱ συνθήκαι «δημιουργίας τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ», ἀναφέ- ρονται τὰ κατὰ τὴν «Αὐτονομίαν» καὶ τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν ἀπόκτησίν της, τὴν «Ἀνακωχὴν» καὶ τὸ «Πρωτόκολλον τῆς Κερκύρας» καὶ παρουσιάζονται συνο- πτικῶς οἱ «Σταθμοὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τοῦ Β.Η. Ζητήματος» μέχρι σήμερον, μὲ σκοπὸν νὰ καταδειχθῇ ἡ παρουσία του εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ τὸ Διεθνὲς προ- σκήνιον. Ἐπακολουθεῖ κεφάλαιον μὲ ἀφηγήσεις τοῦ ἀγωνιστοῦ Ἀθαν. Τσεκού- ρα ἀπὸ τὴν συμβολὴν του εἰς τὸν Αὐτονομιακὸν ἀγῶνα. Διὰ τῶν στοιχείων αὐτῶν ὁ ἀναγνώστης ἐνημερώνεται ἱστορικῶς καὶ βοηθεῖται εἰς τὴν κατανόησιν καὶ ἀξιοποίησιν τοῦ δημοσιευομένου Ἄρχειου.

Εἰς τὸ Β' μέρος (σελ. 156-606) περιέχεται τὸ «Ἄρχειον τοῦ Τμήματος Ἐ- πιμελητείας Ἰωαννίνων τῆς Αὐτονομίας Ἡπείρου». Τοῦτο κατανέμεται εἰς πέντε κεφάλαια παρουσιάζει δὲ πολὺπλευρον ἐνδιαφέρον. Εἰδικώτερον περιλαμβάνει στοιχεῖα οικονομικῆς διαχειρίσεως, ἡμερολόγια δραστηριοτήτων, ἔγγραφα ἀπο- στολῆς ἐφοδίων καὶ ὀπλισμοῦ, ἀποδείξεις παραλαβῆς ὑλικοῦ, διαφόρους ἐπι- στολάς καὶ ἔγγραφα, τὸ «Καθολικὸν» μὲ συστηματικὴν καταχώρισιν ποικίλων λογαριασμῶν, καταστάσεις ἐξοπλισμοῦ Βορειοηπειρωτῶν καὶ Βιβλίον Πρα- κτικῶν τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐπιτροπῆς Δεσποινίδων», σωματείου μὲ εὐρύτερους ἀνθρωπιστικοὺς καὶ πατριωτικοὺς σκοποὺς.

Τὸ ἐκτεταμένον τοῦτο ἄρχεϊκὸν ὕλικὸν ὑπομνηματίζεται ἐπιμελῶς μὲ κατατοπιστικὰ παρατηρήσεις, σχόλια καὶ σημειώσεις. Τοιοῦτοτρόπως συνεί- ρονται, ἀναλύονται καὶ συσχετίζονται πολλῶν εἰδῶν αὐτοτελεῖ ἔγγραφα, οἰκο- νομικὰ δεδομένα καὶ πληθὺς ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων καὶ καθίστανται ἐνδια- φέροντα διὰ τὸν ἀναγνώστην. Πλούσιον ἄλλωστε φωτογραφικὸν ὕλικὸν καὶ πα- ράθεσις φωτοτυπιῶν ἐγγράφων κ.λ.π. ἐπαυξάνουν τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ καθι- στοῦν περαιτέρω τὴν μελέτην τοῦ βιβλίου ἐπαγωγὸν καὶ ἐπιτερπῆ. Ἔπονται (σελ. 607-622) συναγωγὴ συμπερασμάτων καὶ ἐπιλογικαὶ σκέψεις τοῦ συγγραφέ- ως, χρήσιμοι διὰ τὴν κατανόησιν καὶ προαγωγὴν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητή- ματος. Ὁ τόμος κατακλείεται (σελ. 623-657) μὲ «Βιβλιογραφίαν» καὶ πλούσιον «Εὐρετήριον».

Ὁ κ. Παπαθεοδώρου, ὡς Ἡπειρώτης, γνώστης τοῦ τόπου, προσώπων καὶ πραγμάτων, ἔγκριτος ἐπιστήμων καὶ ἔμπειρος ἐρευνητῆς μὲ σπανίαν οἰκειότητα εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν αὐτὸν χῶρον, μᾶς ἔδωκεν, ἐν συνεχείᾳ προγενεστέρων ἐ- ξαιρέτων σχετικῶν ἐργασιῶν του, ἓνα ἔργον πολὺτιμον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελέ- σῃ σημαντικὴν πηγὴν διὰ τὴν συγγραφὴν ὀλοκληρωμένης συνθετικῆς Ἱστορίας τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος ὡς ἀναποσπάστου μέρους τῆς Ἱστορίας τῆς ἐνιαίας Ἡπείρου. Ἐν αὐτῷ παραλλήλως πρὸς τὴν ἀπονομὴν τῆς προσηκούσης τιμῆς εἰς γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους ἕως τώρα ἀγωνιστάς, θὰ συμβάλῃ ἀποφασισ- τικῶς εἰς τὴν ἀρτίαν ἐνημέρωσιν καὶ τὸν ἀνόθευτον πατριωτικὸν φρονηματι- σμὸν τῶν νεωτέρων γενεῶν, θὰ τονώσῃ τὴν ἐθνικὴν μνήμην καὶ θὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἐπιστημονικὸν ὀπλισμὸν τῶν ἀγωνιζομένων σήμερον διὰ τὴν δικαίωσιν τῶν ὑ- πὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Β. Ἡπείρου ἀγῶνων τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ τῶν Πανελλήνων.

Εἰς τὸν φίλον συγγραφέα, ἐκτὸς τῶν θερμῶν συγχαρητηρίων μας, ἐγκάρδιος ἀπευθύνεται ἡ εὐχή διὰ γόνιμον συνέχισιν τῆς λαμπρᾶς καὶ ἐθνωφελοῦς ἐπιστημονικῆς προσφορᾶς του.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΩΝ. ΒΛΑΧΟΣ

Ἀναστασίου Καραναστάση, Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῶν Ἑλληνικῶν Ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας, τόμος Β', Αθῆναι 1986. Σελ. 500.

Ἐκυκλοφόρησε πρὶν ἀπὸ 3 μῆνας ὁ δεύτερος τόμος τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῶν Ἑλλην. Ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας τοῦ ἐκλεκτοῦ φιλολόγου καὶ Γλωσσολόγου κ. Ἀναστ. Καραναστάση. Ὁ τόμος ἀποτελεῖται ἀπὸ 500 σελίδας καὶ περιλαμβάνει τὰ λήμματα ἀπὸ τὸ Β(βάβρο) μέχρι τὸ Ι(-ίτσι). Μετὰ τὴν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν τοῦ Α' τόμου (1985) καὶ τὰς κρίσεις ἐιδικῶν Γλωσσολόγων καὶ Καθηγητῶν Πανεπιστημίου, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἐπιχειρήσω μίαν σύντομον παυσίασιν:

Στόχος τοῦ συγγραφέως εἶναι νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιστήμης ὅλο τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν ποῦ συνέλεξεν ἀπὸ τὴν ἐπιτόπιαν ἔρευναν δέκα ὀκτὼ χρόνων εἰς τὰ 15 ἑλληνόφωνα χωριά τῆς Κάτω Ἰταλίας, «ἐπειδὴ στὸ προσεχὲς μέλλον», ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, «δὲν θὰ εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ἐλεγχθοῦν ἐπὶ τόπου οἱ ἀπορίες καὶ νὰ συμπληρωθοῦν τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα κενά». Διακατῆς πόθος τοῦ συντάκτου εἶναι νὰ διατηρηθῆ γραμμὴν ἑλληνικὰ ἢ γλῶσσα τῶν ἑλληνοφώνων, «ποῦ ἀπὸ τὶς ἀρχῆς τοῦ αἵωνα ἔχει ἀρχίσει νὰ σβῆνῃ». Καὶ εἶναι πράγματι εὐτύχημα ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἡ Γλωσσικὴ ἔταιρεία ἔσπευσαν νὰ χρηματοδοτήσουν αὐτὴν τὴν ἐξαιρετικῆς σημασίας προσπάθειαν.

Τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν τοῦ Λεξικοῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ὁμιλίαν τῶν ἑλληνοφώνων καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου. Ὁ κ. Καραναστάσης, συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐπὶ δύο δεκαετίαι, ἀπεδελτίωσε καὶ ἐνέταξε εἰς τὸ Λεξικὸν του ὅλο τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν ποῦ ἔχει δημοσιεῦθῆ κατὰ καιροὺς ἀπὸ φιλολόγους, γλωσσολόγους καὶ ἄλλους ἐπιστήμονας, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν του ὅλας τὰς προηγουμένας συλλογὰς παραμυθίων, ἀσμάτων, παροιμιῶν, παραδόσεων, αἰνιγμάτων. Συνέλεξε μὲ ἐπιμέλειαν ὅλα τὰ γνήσια διαλεκτικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας ποῦ ἐκδίδονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἑλληνοφώνων τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Ἀπουλίας. Ἔτσι εἰς τὰς 5000 λέξεις τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Rohlf's (Lexicon Graecanicum) προσετέθησαν περίπου 1800 λέξεις ἀθησαύριστοι μέχρι σήμερον. Ἐπὶ πλέον μὲ τὰ ἀφθονα παραδείγματα καὶ τὰς φράσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας ποῦ παραθέτει ὁ κ. Καραναστάσης ἐξακριβώνονται νέαι σημασιολογικαὶ ἀποχρώσεις πολλῶν λέξεων.

Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Λεξικοῦ του, ὁ συγγραφεὺς θέτει ὡς λῆμμα τὸν ἀρχαιότερον τύπον ἢ τὸν πλέον ἀκέραιον ἀπὸ τοὺς τύπους ποῦ μαρτυροῦνται, καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ φωνητικὴν ἐξέλιξιν τοὺς ὑπολοίπους ἰδιωματικούς τύπους. Μετὰ τὸ λῆμμα παραθέτει ἐντὸς παρενθέσεως τὸν τύπον τῆς Ἀρχαίας, ἐλληνιστικῆς, Βυζαντινῆς, ἢ Νεωτέρας λέξεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει τὸ λῆμμα. Εἰς τὸ σημασιολογικὸν μέρος δίδει πολλὰ διαλεκτικὰ παραδείγματα, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχῃ πλήρη εἰκόνα τῆς μορφολογίας, τῆς φωνητικῆς καὶ τῆς συντακτικῆς πλοκῆς τῶν ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Τέσσαρας σελί-